मस्थानादिधर्मज्ञातं प्रति संदेहः किं यस्य-कस्यचित्प्रयाजस्य धर्माः उत नियम इति · प्रयाजत्वसामान्यस्याविशेषाद्यस्य-कस्यचिदिति प्राप्ते आग° चतु° इत्याह आगन्तूनां प्रयाजानां चतुर्थपञ्चमाभ्यां प्रयाजाभ्यां सकाशाद्धर्मा भवन्ति यतस्तयोर्मध्ये क्रमादागन्तवः पठ्यन्ते · अतश्च संनिधानात्तयोरेव धर्मा आगन्तुषु भवन्ति यतो धर्मापेक्षायां संनिहितव्यतिक्रमे कारणं नास्ति ।

प्रथमचतुर्थाभ्यां वा यथालिङ्गम् ॥७॥ यथालिङ्गं प्रथमाच्चतुर्थाच्चागन्तूनां धर्मा भवन्ति · यथालिङ्गमिति योऽनेकदेवत्यः [पञ्चमः षष्ठोऽष्टमश्च] तस्य प्रथमधर्माः यश्चैकदेवत्यः [सप्तमो नवमो दशमश्च] तस्य चतुर्थधर्माः · लिङ्गमेवात्र धर्माणां पर्युपस्थापनम् । सिद्धान्तमाह ·

सर्वान्वोत्तमेनोपायित्वात् ॥८॥ अथवा सर्वानागन्तूनुत्तमप्रयाजधर्मेण सम्बध्नीयात् योजयेत् · आगन्तूनामुपायित्वात् यतस्तं पञ्चममुत्कृष्यागन्तव उपयन्ति उपगृह्णन्ति चतुर्थस्तु स्वस्थानऽएव भवति पञ्चमे पुनरननुष्ठितऽआगृह्ण आगन्तवस्तस्य स्थाने भवन्ति तत्स्थानाच्च तद्धर्मता तेषां न्याय्या । अत एतस्यैवोत्तमस्याभ्यासेन विकृतिषु नवसंख्यैकादशसंख्या च श्रूयमाणा प्रयाजानां पूरणीया । यतः पञ्च प्रयाजान्यजतीति इयं पञ्चसंख्या प्रयाजानामुत्पत्तिशिष्टा नव प्रयाजान्यजतीति एकादश प्रयाजान्यजतीति इयं वैकृती संख्या चोत्पत्तिशिष्टा उत्पत्तिशिष्टायाश्च पञ्चसंख्यायाः उत्पत्तिशिष्टया नवैकादशसंख्यया बाधायोगाद्वैकृती संख्याभ्यासेनैव पूरणीया · तत्राभ्यासेऽवश्यं कर्तव्ये न्यायात्पञ्चमस्यैवाभ्यासः प्राप्नोति पूर्वेषां स्थाने आगन्तूनां यागाभावात् · तेन तद्धर्मा एवागन्तुषु भवन्तीति सिद्धान्तः । अतश्च द्वाःप्रभृतीनां पञ्चमस्थाने होमः पञ्च मम न तस्येत्याद्यनुमन्त्रणम् अन्नादो भूयासमिति च सर्वेषां भवति । अभ्यासविनाशे च साभ्यासः पञ्चम आवर्तते आधर्यवं कुर्वेति गदाधरकर्काचार्या[दय]ः विनष्टस्यैकैकस्यावृत्तिरिति याज्ञिकाः · अनुयाजेषु समिष्टयजुःषु अनूबन्ध्यासु चैवमेव द्रष्टव्यम्[1] द्रव्याभावे च द्रव्यमप्युत्पादनीयम्॥ अत्र यद्यपि शतपथे अविशेषेण श्रुतम् अथ तनूनपातं यजतीति (१.५.४.२.) परं तु शाखान्तरे विशेषः श्रूयते

१) ? इष्टव्यं २